ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ KARL ROEMER της 10ης Δεκεμβρίου 1970*

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Στη δίκη που εκκρεμεί ενώπιον του δικαστηρίου της Brescia κρίσιμος είναι ο ιταλικός νόμος 330 της 15ης Ιουνίου 1950, λόγω της μη καταργήσεως του οποίου διαπιστώθηκε πρόσφατα στην υπόθεση 8/70, κατόπιν προσφυγής που άσκησε η Επιτροπή κατά το άρθρο 169 της Συνθήκης ΕΟΚ, ότι η Ιταλική Δημοκρατία παρέβη το άρθρο 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ σε συνδυασμό προς την οδηγία της Επιτροπής 31/68 της 22ας Δεκεμβρίου 1967. Ο νόμος αυτός, ας μου επιτραπεί να υπενθυμίσω, προβλέπει την είσπραξη, κατά την εισαγωγή εμπορευμάτων, επιβαρύνσεως για παροχή διοικητικών υπηρεσιών ύψους 0,50% της αξίας των εμπορευμάτων. Εφαρμόστηκε επί της εταιρίας S.A.C.E., όταν αυτή εισήγαγε στις 17 Σεπτεμβρίου 1969 στην Ιταλία εμπορεύματα από άλλο κράτος μέλος. Σύμφωνα με πράξη του τελωνείου του Bergamo όφειλε, με βάση την αξία των εισαγομένων εμπορευμάτων, να καταβάλει φορολογική επιβάρυνση ύψους 50 995 λιρών.

Την απαίτηση αυτή θεωρεί η εταιρία S.A.C.E. ως αδικαιολόγητη. Ισχυρίζεται ότι πρόκειται για φορολογική επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς (πράγμα που όντως διαπιστώθηκε στην ήδη αναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου) και ότι υπήρχε υποχρέωση, σύμφωνα με την οδηγία της Επιτροπής που εκδόθηκε βάσει του άρθρου 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ (και η οποία δεν προσβλήθηκε από την Ιταλική Κυβέρνηση), σταδιακής μειώσεως και πλήρους καταργήσεως των φορολογικών επιβαρύνσεων αυτών το αργότερο μέχρι την 1η Ιουλίου 1968, όσον αφορά τις εισαγωγές από τα κράτη μέλη (πράγμα που κακώς δεν έγινε). Η εταιρία S.A.C.E. είναι περαιτέρω της γνώμης, ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ μπορεί, σε συνδυασμό προς την οδηγία της Επιτροπής, η οποία δεν αφήνει στην Ιταλική Κυβέρνηση διακριτική ευχέρεια, αλλά περιέχει σαφή χρονικό περιορισμό για την κατάργηση της επιβαρύνσεως, να θεμελιώσει κατά τρόπο άμεσο δικαιώματα των ιδιωτών, τα οποία μπορούν να αντιτάσσονται σε αντίθετο εθνικό δίκαιο ενώπιον εθνικού δικαστηρίου. Για το λόγο αυτό η εταιρία S.A.C.E. κίνησε, ενώπιον του προέδρου του δικαστηρίου της Brescia, τη διαδικασία εκδόσεως Διαταγής πληρωμής κατά του Υπουργείου Οικονομικών της Ιταλικής Δημοκρατίας, ζητώντας την επιστροφή των (διοικητικών) επιβαρύνσεων που είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως. Επειδή, όπως έδειξα, η έκδοση της Διαταγής αυτής πληρωμής εξαρτάται κυρίως από θέματα κοινοτικού δικαίου, πρότεινε συγχρόνως, κατά τη διαδικασία, να ζητηθεί η ερμηνεία των αναφερθέντων κανόνων του κοινοτικού δικαίου κατά το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Την πρόταση αυτή ακολούθησε ο πρόεδρος του δικαστηρίου της Brescia. Με Διάταξη της 4ης Ιουλίου 1970 ανέστειλε τη διαδικα-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

σία και ζήτησε την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί των εξής ερωτημάτων:

1. εάν, κατόπιν της εκδόσεως της οδηγίας 31/68 της 22ας Δεκεμβρίου 1967, που δημοσιεύθηκε στο Amtsblatt των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αριθ. 12/8 της 16ης Ιανουαρίου 1968, οι διατάξεις του άρθρου 13, παράγραφος 2, της συνθήκης της Ρώμης (ή, εν πάση περιπτώσει, οι διατάξεις της ίδιας της οδηγίας 31/68), ισχύουν άμεσα στην εσωτερική έννομη τάξη του ιταλικού κράτους·

2. σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, εάν γεννήθηκαν, από την 1η Ιουλίου 1968, ατομικά δικαιώματα των ιδιωτών, τα οποία πρέπει να διαφυλάσσονται από τα εθνικά δικαστήρια.

Αφού η αιτούσα της κύριας δίκης, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις, σύμφωνα προς το άρθρο 20 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, και αφού η αιτούσα, η Επιτροπή και η Κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας ανέπτυξαν τις παρατηρήσεις τους κατά την προφορική συζήτηση της 18ης Νοεμβρίου 1970, θα ήθελα να διατυπώσω την ακόλουθη άποψη ως προς τα υποβληθέντα ερωτήματα.

1. Δεν υφίστανται, ασφαλώς, ενδοιασμοί, όσον αφορά το παραδεκτό της παραπομπής. Το γεγονός ότι η κύρια δίκη έχει «συνοπτικό» χαρακτήρα, δηλαδή αποβλέπει μόνο στην έκδοση Διαταγής πληρωμής, είναι άνευ σημασίας. Αυτό δεν αποκλείει την προδικαστική παραπομπή στο Δικαστήριο, όπως δεν την απέκλεισε και στην υπόθεση 29/69 το γεγονός ότι επρόκειτο για έκδοση αποφάσεως περί λήψεως προσωρινών μέτρων. Ούτε κατά της διατυπώσεως των ερωτημάτων, που αποσκοπούν σαφώς στην ερμηνεία μιας διατάξεως της Συνθήκης, σε συνδυασμό με διατάξεις του παράγωγου δικαίου της Κοινότητας, μπορούν να προβληθούν αντιρρήσεις.

Αντίθετα, αποκλείεται, για να το πω ήδη από τώρα, να υιοθετηθεί η πρόταση της αιτούσας της κύριας δίκης κατά την προφορική διαδικασία και να διαπιστωθεί ότι ο επίδικος εθνικός νόμος δεν μπορεί πλέον να εφαρμοστεί, ενόψει των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου. Αυτές οι έννομες συνέπειες, εφόσον αποδειχθούν δυνατές κατά την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου από το Δικαστήριο, πρέπει να συναχθούν από τον εθνικό δικαστή. Ανεξάρτητα λοιπόν από το εάν οι συμμετέχοντες στη διαδικασία της παραπομπής μπορούν να ζητήσουν τροποποίηση των υποβληθέντων ερωτημάτων, είναι οπωσδήποτε βέβαιο ότι η απάντηση που ζητεί η αιτούσα θα βρισκόταν εκτός των ορίων εφαρμογής του άρθρου 177.

2. Πρέπει να αναφερθεί, περαιτέρω, προς οριοθέτηση του αντικειμένου της παραπομπής, ότι η σαφής διατύπωση των ερωτημάτων δεν δημιουργεί κανενός είδους προβλήματα: πρόκειται μόνο για τα άμεσα αποτελέσματα του άρθρου 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ σε συνδυασμό με την ήδη αναφερθείσα οδηγία της Επιτροπής. Στο σημείο αυτό πρέπει να περιοριστεί το Δικαστήριο. Δεν υπάρχει, αντίθετα, λόγος να επεκταθεί η εξέταση και να διαπιστωθεί π.χ. ότι το άρθρο 13, παράγραφος 2 ανέπτυξε, εν πάση περιπτώσει, με την πάροδο της μεταβατικής περιόδου, άμεσα αποτελέσματα, ότι έχει δηλαδή ως συνέπεια ότι, από το χρονικό αυτό σημείο και εφεξής, δεν μπορούν να επιβάλλονται φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος προς δασμούς. Το σημείο αυτό αναπτύχθηκε κατά τρόπο πειστικό (ιδίως από την Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας) με αναφορά στη συγγενή προβληματική του άρθρου 95, παράγραφος 3,

και τη σχετική νομολογία (υπόθεση 57/65, Slg. 1966, 259). Επειδή όμως, όπως προκύπτει από το πραγματικό της Διατάξεως παραπομπής, αντικείμενο της κύριας δίκης αποτελεί η είσπραξη φορολογικών επιβαρύνσεων επί εισαγωγών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν το Σεπτέμβριο 1969, δηλαδή πριν από την πάροδο της μεταβατικής περιόδου, η παραπάνω αναφορά δεν συμβάλλει στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

Δεν υπάρχει, ομοίως, κατά τη γνώμη μου, λόγος να εξεταστούν λεπτομερώς οι σκέψεις της αιτούσας, που αναφέρονται στη λεγόμενη απόφαση περί επιταχύνσεως του Συμβουλίου της 26ης Ιουλίου 1966 (δηλαδή στην απόφαση «περί καταργήσεως των δασμών και απαγορεύσεως των ποσοτικών περιορισμών μεταξύ των κρατών μελών καθώς και περί της εφαρμογής των δασμολογικών συντελεστών του κοινού δασμολογίου για τα προϊόντα που δεν αναφέρονται στο παράρτημα II της Συνθήκης»). Στο σημείο αυτό, ελέχθη, ως γνωστό, ότι η αναφερθείσα απόφαση επέσπευσε τη λήξη της μεταβατικής περιόδου υπό την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 7, και του άρθρου 13, έθεσε δηλαδή όλες τις μεταβατικές διατάξεις των άρθρων 9-35 πρόωρα εκτός ισχύος. Από την απόφαση αυτή, η οποία θα έπρεπε να θεωρηθεί ότι ισχύει άμεσα υπό την έννοια της μέχρι τούδε νομολογίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 13, παράγραφος 2 της Συνθήκης ΕΟΚ που επίσης ισχύει άμεσα, μπορεί να συναχθεί, ότι, με την πραγματοποίηση της τελωνειακής ενώσεως την 1η Ιουλίου 1968, έπρεπε να καταργηθούν και οι φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος προς δασμούς, και αυτό προπαντός επειδή δεν υφίσταται, κατά τη φύση των πραγμάτων, διαφορά μεταξύ δασμών και φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς (δηλαδή συγκεκαλυμμένων, στην πραγματικότητα, δασμών). Μπορεί κανείς να πει γενικά, ότι, βάσει της αποφάσεως περί επιταχύνσεως, έπρεπε να καταργηθεί την 1η Ιουλίου 1968 καθε είδος φορολογικών επιβαρύνσεων (εισπραττομένων) στα εσωτερικά σύνορα. Ως προς τις σκέψεις αυτές θα ήθελα τώρα, χωρίς να εμβαθύνω ιδιαίτερα, να παρατηρήσω απλώς ότι μου φαίνεται ορθή μάλλον η αντίθετη άποψη που υποστηρίζει η Επιτροπή. Κατ' αυτή πρέπει να τονιστεί ότι η απόφαση περί επιταχύνσεως αναφέρεται μόνο στην κατάργηση των δασμών και των ποσοτικών περιορισμών, καθώς και την εισαγωγή κοινού δασμολογίου και ότι στη σαφή διάταξη του άρθρου 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προβλέφθηκε ιδιαίτερη διαδικασία, δηλαδή η έκδοση οδηγιών από την Επιτροπή, για τις φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος, η πολλαπλότητα των οποίων δεν επιδέχεται αφηρημένη ρύθμιση. Ενόψει αυτής της πραγματικής καταστάσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η απόφαση περί επιταχύνσεως ίσχυσε και για τις φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος προς δασμούς, ότι δηλαδή αυτή επέσπευσε γενικά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου. Οι ισχυρισμοί, επομένως, της αιτούσας, ως προς την απόφαση περί επιταχύνσεως, δεν προσφέρουν τίποτα για την επίλυση της διαφοράς και δεν θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στην εκδοθησόμενη προδικαστική απόφαση.

3. Ύστερα από τις προκαταρκτικές αυτές παρατηρήσεις θα ασχοληθώ τώρα αμέσως με τα υποβληθέντα ερωτήματα. Στο σημείο αυτό πρέπει, καταρχήν, να υπενθυμιστεί τι προβλέπει το άρθρο 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ. Επιτάσσει την «προοδευτική κατάργηση κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος προς εισαγωγικούς δασμούς που ισχύουν μεταξύ των κρατών μελών» και προβλέπει ότι η Επιτροπή ορίζει «με οδηγίες το ρυθμό της καταργήσεως αυτής».

Όσον αφορά το πρόβλημα της απευθείας εφαρμογής, η διατύπωση του άρθρου 13, παράγραφος 2, καθιστά σαφές ότι αυτό δεν αποτελεί τέλεια διάταξη της Συνθήκης πριν

από την πάροδο της μεταβατικής προθεσμίας, δεν παράγει δηλαδή, από μόνο του άμεσα αποτελέσματα, υπό την έννοια της παρούσας προβληματικής. Αυτό δεν μπορεί μεν να λεχθεί για την έννοια «φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος προς εισαγωγικούς δασμούς» με την αιτιολογία ότι στερείται της απαραίτητης προς το συμφέρον της ασφάλειας δικαίου σαφήνειας. Ανάλογοι ενδοιασμοί εκφράστηκαν ήδη στην πρώτη δίκη περί άμεσης ισχύος διατάξεων της Συνθήκης, δηλαδή ως προς το άρθρο 12 της Συνθήκης ΕΟΚ, το οποίο αναφέρεται επίσης στις φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδύναμου αποτελέσματος προς δασμούς. Τότε όμως δεν θεωρήθηκαν βάσιμοι και, επομένως, δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν βάσιμοι ούτε όσον αφορά το άρθρο 13, παράγραφος 2. Το άρθρο 13, παράγραφος 2 είναι ατελές και, για το λόγο αυτό, ανεπίδεκτο, από μόνο του, απευθείας εφαρμογής, ακόμη περισσότερο επειδή χρειάστηκε να συμπληρωθεί κατά τη μεταβατική περίοδο με πράξεις του παράγωγου δικαίου της Κοινότητας, από οδηγίες της Επιτροπής. Δεν περιέχει, επομένως, κατά τη μέχρι τούδε νομολογία, καμιά άνευ όρων υποχρέωση.

τούνται μακρές αναπτύξεις, μπορώ να αρκεστώ σε ορισμένες αναφορές στις αναφερθείσες αποφάσεις. Πράγματι, εξετάστηκε στις αποφάσεις αυτές «το συνολικό αποτέλεσμα διατάξεων που περιέχονται σε απόφαση ή οδηγία» και διαπιστώθηκε ότι η υπό εξέταση τότε απόφαση του Συμβουλίου μπορούσε, σε συνδυασμό με τις διατάξεις οδηγίας του Συμβουλίου, να παραγάγει άμεσα αποτελέσματα στις έννομες σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των ιδιωτών. Οι ισχυρισμοί, επομένως, που προβάλλονται από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και την Ιταλική Κυβέρνηση στην παρούσα δίκη, δηλαδή η παρατήρηση, ότι αυτές οι πράξεις απευθύνονται μόνο προς τα κράτη μέλη και ότι το άρθρο 189 της Συνθήκης κάνει λόγο για άμεση ισχύ στα κράτη μέλη μόνον όσον αφορά τους κανονισμούς, έχουν καταστεί άνευ αντικειμένου. Μπορεί κανείς να εμμείνει στην άποψη ότι τα γεγονότα αυτά και ιδίως το τελευταίο δεν αποκλείουν την αναγνώριση άμεσου αποτελέσματος και σε άλλες πράξεις, βάσει του δεσμευτικού τους χαρακτήρα, υπό τη μόνη προϋπόθεση, ότι προσφέρονται για κάτι τέτοιο σύμφωνα με το γράμμα τους, τη φύση τους και την οικονομία τους.

Καθοριστικό είναι επομένως το ερώτημα, εάν, με τη βοήθεια των οδηγιών της Επιτροπής που πράγματι εκδόθηκαν και αναφέρθηκαν ήδη πολλές φορές, επιτεύχθηκε αποφασιστική ολοκλήρωση και συμπλήρωση υπό την έννοια του αμέσου αποτελέσματος. Η διατύπωση αυτού του ερωτήματος θέτει συγχρόνως το πρόβλημα εάν τέτοια αποτελέσματα μπορούν καθόλου να παράγονται από οδηγίες, εάν οι οδηγίες είναι διόλου επιδεκτικές απευθείας εφαρμογής. Αυτό το λεπτό θέμα θεωρείτο, ακόμη μέχρι πρότινος, ζωηρά αμφισβητούμενο και θα είχε ασφαλώς δώσει αφορμή παλαιότερα σε εξέταση σε βάθος από άποψη αρχών. Τώρα όμως πλέον έχει κατά βάση λυθεί με τις αποφάσεις επί των υποθέσεων 9, 20 και 23/70, και μάλιστα υπό την έννοια ότι και οι οδηγίες μπορούν να παραγάγουν άμεσα αποτελέσματα. Στο σημείο αυτό δεν απαι-

Αν υποβάλει κανείς την οδηγία της Επιτροπής που ενδιαφέρει εν προκειμένω σε τέτοια εξέταση, πράγμα που δικαιολογείται από την προβληματική και τις γενικές διαπιστώσεις των αποφάσεων που αναφέρθηκαν, τότε πρέπει καταρχήν να παραδεχτεί ασφαλώς κανείς ότι, ακόμη και σε συνδυασμό προς το άρθρο 13, παράγραφος 2, η οδηγία δεν μπόρεσε να παραγάγει άμεσα αποτελέσματα κατά τη διάρκεια της προθεσμίας που είχε τεθεί στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος για συμμόρφωση (προς αυτή), επειδή στο σημείο αυτό, ενόψει ιδίως των διατάξεων του άρθρου 14 της Συνθήκης ΕΟΚ, υπήρχε φανερά διακριτική ευχέρεια. Αυτό δεν έχει, εντούτοις, περαιτέρω σημασία εν προκειμένω. Η προς εξέταση οδηγία όριζε και προθεσμία εντός της οποίας έπρεπε να καταργηθεί οπωσδήποτε η επίδικη φορολογική επιβάρυνση. Επειδή

η διαφορά της κύριας δίκης αναφέρεται μόνο στο χρονικό διάστημα μετά την ημερομηνία αυτή, τίθεται μόνον το ερώτημα εάν μπορεί να θεωρηθεί ότι η οδηγία είχε άμεσο αποτέλεσμα κατά την περίοδο αυτή. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό μπορεί να συναχθεί, επίσης χωρίς δυσκολία, από τις αποφάσεις 9, 20 και 23/70, αφού και σε εκείνες τις περιπτώσεις η ημερομηνία, κατά την οποία μία υποχρέωση καθίστατο ενεργός, οριζόταν από οδηγία. Εντούτοις, στις αναφερθείσες αποφάσεις κρίθηκε ότι: «το γεγονός ότι το χρονικό αυτό σημείο καθορίστηκε από οδηγία δεν αφαιρεί τίποτε από το δεσμευτικό αποτέλεσμα αυτής της διατάξεως», και τονίστηκε ότι συμπληρωνόταν έτσι, με την αναφερθείσα οδηγία, η υποχρέωση που είχε γεννηθεί από μία απόφαση. Μεταφερόμενο στα περιστατικά της προκειμένης περιπτώσεως, αυτό σημαίνει ότι, προδήλως, τίποτε δεν αντίκειται στην αναγνώριση αμέσων αποτελεσμάτων στο άρθρο 13, παράγραφος 2 της Συνθήκης ΕΟΚ, σε συνδυασμό με την οδηγία της Επιτροπής 31/68, από το (τελικό) χρονικό σημείο που ορίζεται στην οδηγία (αυτή) και αυτό ιδίως επειδή, ύστερα από την ημερομηνία αυτή, δεν υφίσταται πλέον διακριτική ευχέρεια ως προς την πράξη μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο.

Μπορεί επιπλέον εύκολα να δειχθεί ότι το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να κλονιστεί εύκολα από άλλες σκέψεις. Έτσι θα έπρεπε να είναι άνευ σημασίας προπαντός το γεγονός ότι η οδηγία απευθυνόταν μόνον προς ένα κράτος μέλος (πράγμα που έδωσε αφορμή στην Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση να κάνει λόγο για κατάτμηση του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης). Εάν μπορεί να αναγνωριστεί άμεσο αποτέλεσμα σε πράξεις του παράγωγου κοινοτικού δικαίου που δεν απευθύνονται απαραίτητα προς όλα τα κράτη μέλη, δεν είναι, πράγματι, κατανοητό γιατί αυτό θα έπρεπε να περιοριστεί σε περιπτώσεις που αφορούν όλα τα κράτη μέλη. Ενόψει των ιδιαιτεροτήτων μερικών διατάξεων της Συνθήκης, στις οποίες ανήκει και το άρθρο 13, παράγραφος 2, και των διαφορών των νομικών συνθηκών που ισχύουν στα διάφορα κράτη μέλη, μπορεί μάλιστα να συναχθεί ότι καθίστανται αναγκαίες οι παρεμβάσεις μόνο προς ορισμένες κατευθύνσεις, ως προς ορισμένα κοινοτικά εδάφη. Στο σημείο αυτό, ειρήσθω εν παρόδω, μπορώ να παραπέμψω σε μια διαπίστωση των αποφάσεων 9, 20 και 23/70, δηλαδή στην πρόταση, κατά την οποία: «ιδίως στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες π.χ. οι κοινοτικές αρχές υποχρεώνουν με απόφαση ένα κράτος μέλος σε ορισμένη συμπεριφορά, η πρακτική αποτελεσματικότητα ("effets utiles") του μέτρου αυτού θα εξασθένιζε, εάν οι υπήκοοι αυτού του κράτους δεν μπορούσαν να το επικαλεστούν και τα εθνικά δικαστήρια να το λάβουν υπόψη ως συστατικό στοιχείο του κοινοτικού δικαίου». Άνευ σημασίας είναι, περαιτέρω, η διαπίστωση ότι η δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα των Κοινοτήτων προβλέπεται μόνο για τους κανονισμούς, όχι όμως και για τις οδηγίες. Αυτός ο ισχυρισμός, όσον αφορά τις αποφάσεις που απευθύνονται στα κράτη μέλη, προβλήθηκε ήδη στις αποφάσεις 9, 20 και 23/70. Ανέφερα τότε στις προτάσεις μου ότι η δημοσίευση χωρίς ρητή πρόβλεψη δεν αποτελεί προϋπόθεση της νομικής ισχύος, ότι έχει, πολύ περισσότερο, προπαντός προστατευτική λειτουργία και ότι, εάν παραλειφθεί, αποκλείεται να αντιταχθεί η εν λόγω πράξη σε πρόσωπο που αφορά. Υπενθύμισα επίσης ότι το αντίστροφο συμβαίνει, όταν ένας ιδιώτης επικαλείται τέτοια πράξη προς υπεράσπιση των δικαιωμάτων του, για να αποκομίσει από αυτή πλεονεκτήματα. Εάν οι αποφάσεις 9, 20 και 23/70 απέρριψαν τον ισχυρισμό περί υποχρεώσεως δημοσιεύσεως ως προς τις τότε επίδικες πράξεις, τότε πρέπει ασφαλώς κάτι ανάλογο να ισχύει για την οδηγία που ενδιαφέρει εν προκειμένω. Καθοριστικό είναι, επομένως, ότι η διαγραφόμενη στην οδηγία υποχρέωση κατέστη δεσμευτική με την κοινοποίησή της προς το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, ενώ η δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα (Amtsblatt L 12/8 της 16ης Ιανουαρίου 1968) που έλαβε, άλλωστε, πράγματι χώρα, έχει μόνο δευτερεύουσα σημασία. Τίποτε το αποφασιστικό δεν προκύπτει, τέλος, από το γεγονός

ότι το ιταλικό κείμενο της οδηγίας που αφορά μόνο την Ιταλία είναι το μόνο δεσμευτικό. Ακόμη και αν οι κανονισμοί και τα έγγραφα γενικής ισχύος (που έχουν συνταχθεί) και στις τέσσερις επίσημες γλώσσες είναι, σύμφωνα προς τον κανονισμό περί γλωσσικών θεμάτων της 14ης Απριλίου 1958, εξίσου δεσμευτικά, αυτό δεν έχει σημασία στην περίπτωση πράξεως που απευθύνεται προς ένα μόνο κράτος μέλος. Εδώ αρκεί για την ουσιαστική θεμελίωση του δεσμευτικού χαρακτήρα η κοινοποίηση στη γλώσσα αυτού του κράτους μέλους. Εκτός αυτού μπορεί να παρατηρηθεί ότι, όσοι ασκούν δραστηριότητα στην εν λόγω επικράτεια, είναι εξοικειωμένοι προς τους νόμους και τις διατάξεις (που έχουν συνταχθεί) στην εθνική γλώσσα και ότι ήδη, για το λόγο αυτό, δεν υφίσταται καμιά ανάγκη εξαρτήσεως της δυνατότητας άμεσης εφαρμογής των επιταγών του κοινοτικού δικαίου από την ύπαρξη τεσσάρων, εξίσου δεσμευτικών, γλωσσικών κειμένων.

Επειδή, εκτός αυτού, είναι, κατά τη νομολογία, βέβαιο, ότι άμεση ισχύ δεν έχουν μόνον οι κανόνες και οι πράξεις που θεμελιώνουν υποχρεώσεις προς παράλειψη, αλλά και οι πράξεις που θεμελιώνουν υποχρεώσεις προς πράξη, πρέπει να εμμείνει κανείς στο συμπέρασμα που ήδη υπαινίχθηκα, να αναγνωριστεί δηλαδή η δυνατότητα απευθείας εφαρμογής του άρθρου 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ σε συνδυασμό προς την οδηγία της Επιτροπής 31/68.

4. Κατόπιν όλων αυτών στα ερωτήματα που υπέβαλε ο πρόεδρος του δικαστηρίου της Brescia μπορεί να δοθεί η εξής απάντηση:

Μετά την έκδοση της οδηγίας 31/68 της 22ας Δεκεμβρίου 1967 το άρθρο 13, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ απέκτησε άμεση ισχύ στην εσωτερική έννομη τάξη του ιταλικού κράτους, υπό την έννοια ότι από την 1η Ιουλίου 1968 γεννήθηκαν δικαιώματα των ιδιωτών που πρέπει να διαφυλάσσονται από τα εθνικά δικαστήρια.